

Het huisgeld van de Broeders van Liefde

Diameter: 25 mm – gewicht: 1.47 gr - aluminium

Omdat ik in mijn prille carrière nog heb gewerkt voor de Broeders van Liefde besloot ik een tijdje geleden om het door hen gebruikte huisgeld te gaan verzamelen. Ondertussen is de collectie zo goed als compleet en het moment aangebroken om dit te exposeren op de clubbijeenkomst.

Wie zijn de Broeders van Liefde ?

De Broeders van Liefde¹ is een congregatie van lekenbroeders gesticht door Petrus Jozef Triest in 1807. Deze priester had gestudeerd aan de Latijnse school te Geel en was er in contact gekomen met geesteszieken die inwoonden bij de plaatselijke bevolking. Het had een blijvende indruk nagelaten en deze ervaring zou hem achteraf van pas komen te Gent waar psychiatrische patiënten aan kettingen vastgebonden in gevangenissen zaten.

Petrus Jozef Triest heeft tezamen met zijn lekenbroeders ervoor gezorgd dat deze mensen werden opgevangen in speciaal daarvoor uitgeruste instellingen met een gespecialiseerd geneesheer. Heden ten dagen beheren de Broeders van Liefde in België meer dan 50 scholen voor gewoon en buitengewoon lager en secundair onderwijs, 15 psychiatrische ziekenhuizen en 15 orthopedische centra. Verder zijn zij ook internationaal actief en vertegenwoordigd in 31 landen.

Vanaf wanneer werden deze tokens gebruikt ?

Aan de hand van een klein onderzoek in het hoofdhuis te Gent kwam R. Timmerman, numismaat en auteur² van een artikel over deze penningen, via de briefwisseling binnen de orde tot de vaststelling dat het vanaf 1909 was dat er werd overgegaan tot het gebruik van een systeem van huismunten. Gezien de sociale en politieke revolutie tijdens de 2de helft van de 19de eeuw was het vermoedelijk niet meer mogelijk om de betere patiënten nog langer gratis aan het werk te zetten. Het aanwenden van deze tokens was in die zin de geschikte oplossing en enerzijds een soort van vergoeding aan de ontvanger ervan. Anderzijds konden ze enkel worden ten gelde gemaakt in instellingen van de Broeders van Liefde en kwamen zo terug in de kas van de congregatie, een win-win situatie voor beide partijen.

¹ Voor meer informatie zie: <https://www.broedersvanliefde.be/>

² R. Timmerman, *De huismunten van de Broeders van Liefde*, Tijdschrift van het EGMP juni 1972.

Overzicht van de verschillende reeksen

Deze tentoonstelling focust zich voornamelijk tot de metalen huismunten van de Broeders van Liefde in Vlaanderen. Voor de instellingen in Nederland en deze van Dave³ werden andere jetons gebruikt. In tegenstelling tot de munten waar wij geen waarde aanduiding vinden, is deze wel tweetalig aanwezig op de biljetten van 50 en 20 frank. Ook hun logo is in de twee landstalen en op het briefje van 20 frank vinden wij een stempel terug van het bestuur van Ziekeren gevestigd in Sint Truiden.

Alle stukken hebben langs de voorzijde dezelfde legende; dit is links van het waardecijfer tegen de rand BROEDERS VAN LIEFDE en rechts tegen de rand FRERES DE CHARITE. Alle keerzijdes zijn nagenoeg hetzelfde met een vlammend hart op (gekruist) een anker en een kruis en de legende: DEUS CHARITAS EST (God is liefde). Voor de denominaties vanaf 5 tot en met 1 werd als materiaal messing gebruikt, vanaf 0.50 tot en met 0.05 is dit aluminium. De diameters zijn met één enkele uitzondering hetzelfde voor de totale uitgifte:

5 (grote 5 van de 3 ^{de} reeks)	= 39 mm	0.50	= 27 mm
5	= 38 mm	0.25	= 25 mm
2	= 34 mm	0.10	= 20 mm
1	= 30 mm	0.05	= 15.5 mm

De uitgifte bestaat uit 3 reeksen waarvan de **eerste reeks** bestaat uit de denominaties: 2 – 1 – 0.50 – 0.25 – 0.10 en 0.05

Voor deze reeks staat bij de messingstukken een driehoek links naast het punt onderaan.

³ Gemeente in de provincie Namen

Bij de aluminiumstukken staat een driehoek boven dit punt.

Een **tweede reeks** volgt vermoedelijk kort na WO1 en bestaat uit 3 denominaties namelijk 5 – 2 en 1
Het stuk van 5 frank had voor de oorlog nog een grote waarde, tengevolge van prijsstijgingen volgt er een devaluatie waardoor deze denominatie wordt toegevoegd.

Deze reeks onderscheid zich van de eerste door de driehoek na het waardecijfer.

Een **derde en laatste reeks** wordt een stuk later aangemaakt in een tijdsperiode waar de denominatie 0.05 verdwijnt wegens een te lage waarde. Deze bestaat uit de denominaties: 5 – 2 – 1 – 0.50 – 0.25 en 0.10

Voor de waarde 5 kennen we 2 types namelijk het stuk met de grote (boven) en de kleine 5 (onder).

Bij deze reeks is de driehoek verdwenen evenals het accent op de “e” van Frères en Charité.

Een driehoek bij de 1ste en 2de reeks

Enkele maanden na het verschijnen van het artikel van R. Timmermans publiceert F.J. Bingen een kritische aanvulling⁴. Hij merkt onder andere op dat de derde serie is geslagen in medailleslag en dat bij de aluminiumstukken de dwarslat ontbreekt onder de ring van het anker. Doch het meest interessant is zijn onderzoek naar de plaats van vervaardiging. Op basis van de driehoek wat een referentie is naar het atelier concludeert hij dat deze tokens voor wat betreft de eerste twee reeksen werden gemaakt door een Franse firma. Bij zijn analyse van de letters op het merkteken kan hij T.& Cie ontcijferen. Hij denkt dat het mogelijks Thévenon & C te Parijs betreft maar twijfelt omdat deze firma steeds de naam voluit zet op het merkteken gevolgd door Paris.

Dank zij de moderne fotografie en een scherp merkteken op één van de jetons herkende ik boven de letters T.& Cie een klavertje vier m.a.w werden de 1ste en 2de reeks vervaardigd bij Thévenon te Parijs. Afgaande op deze vaststelling is de laatste reeks ergens anders gemaakt en kan dit atelier mogelijks worden teruggevonden via de boekhouding van de congregatie.

Hendrik Van Caelenberghe

⁴ F.J.Bingen, *De huismunten van de Broeders van Liefde (II)*, Tijdschrift van het EGMP oktober 1972.